

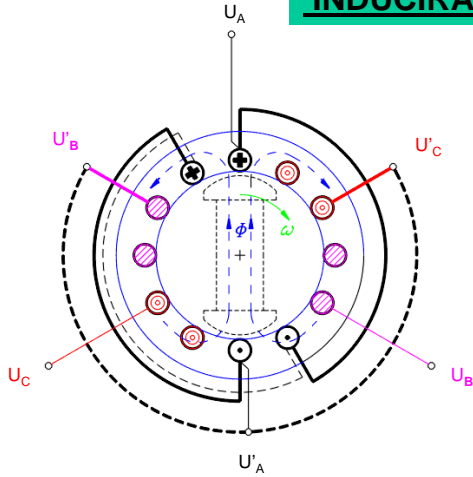
SINKRONI STROJEVI

generatori od najmanjih do najvećih snaga

motori za snage reda MW i više (dobar η , vrtnja definirana f mreže i brojem pari polova)

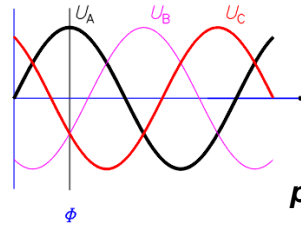
generatori i motori - jednake izvedbe - razlika u smjeru struje

INDUCIRANJE TROFAZNOG NAPONA

namoti spojeni u Y

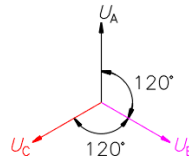
frekvencija induciranog napona (f u Hz)

$$f = \frac{p \cdot n_s}{60} \quad (\text{Hz})$$

p - broj pari polova rotora

n_s - brzina vrtnje rotora o/min

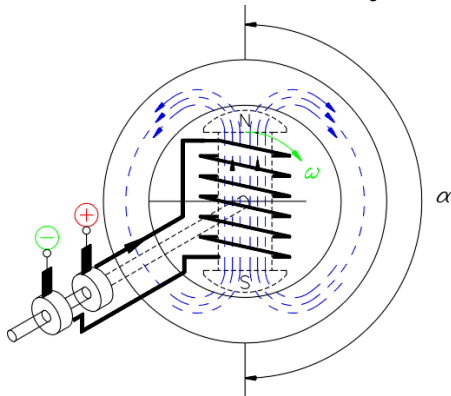
za 50 Hz i dvopolni rotor
3000 okretaja u minuti

vrtnja magneta rotora generatora $\Rightarrow$ višefazni napon u namotima statora generatora

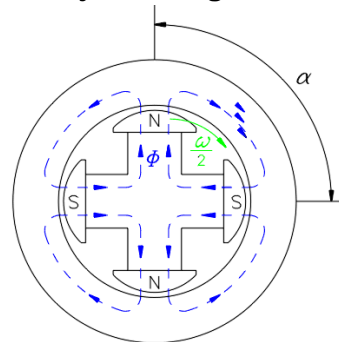
višefazni napon na namote statora motora $\Rightarrow$ okretno magnetno polje

jednake izvedbe statora $\Rightarrow$ brzina vrtnje mag. polja motora = brzini vrtnje magneta generatora

jednake izvedbe statora i rotora $\Rightarrow$ jednake brzine vrtnje rotora generatora i motora

$\alpha = \pi_{el.} = \pi_{geom.}$
2-polna izvedba

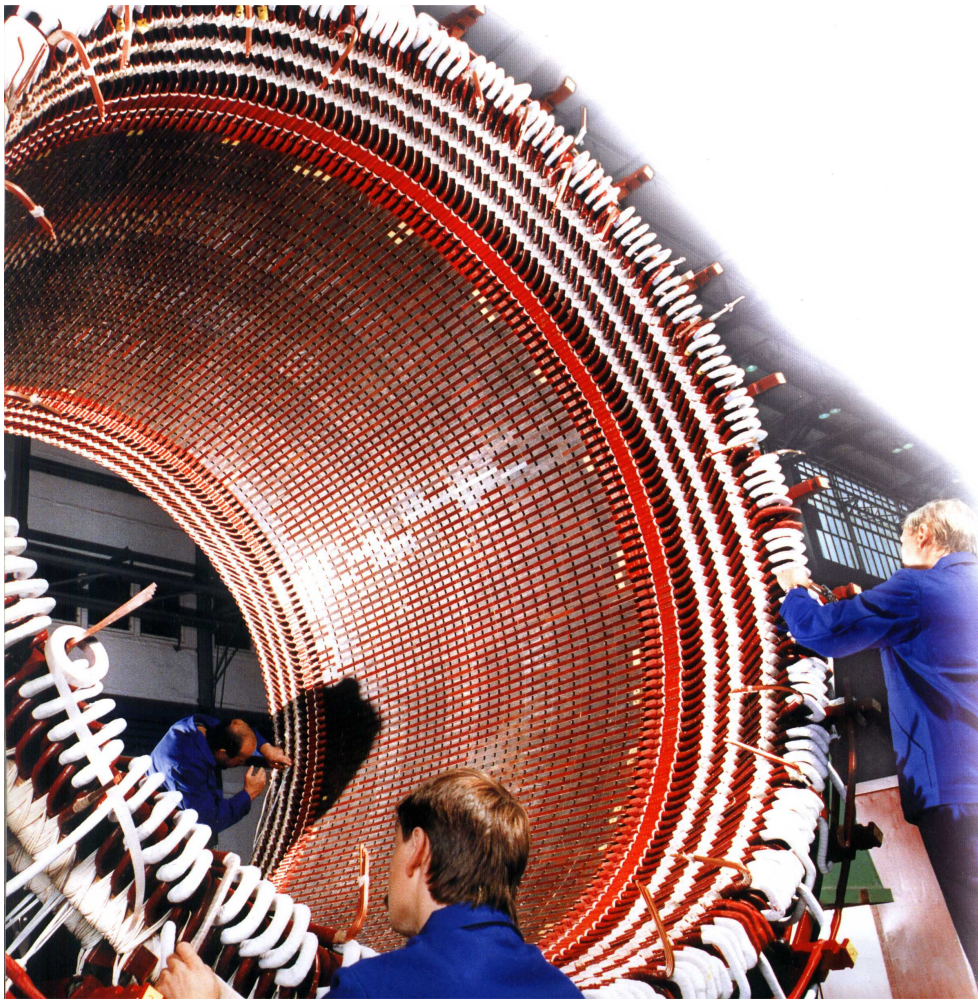

$\alpha = \pi_{el.} = \frac{\pi}{2} \pi_{geom.}$
4-polna izvedba

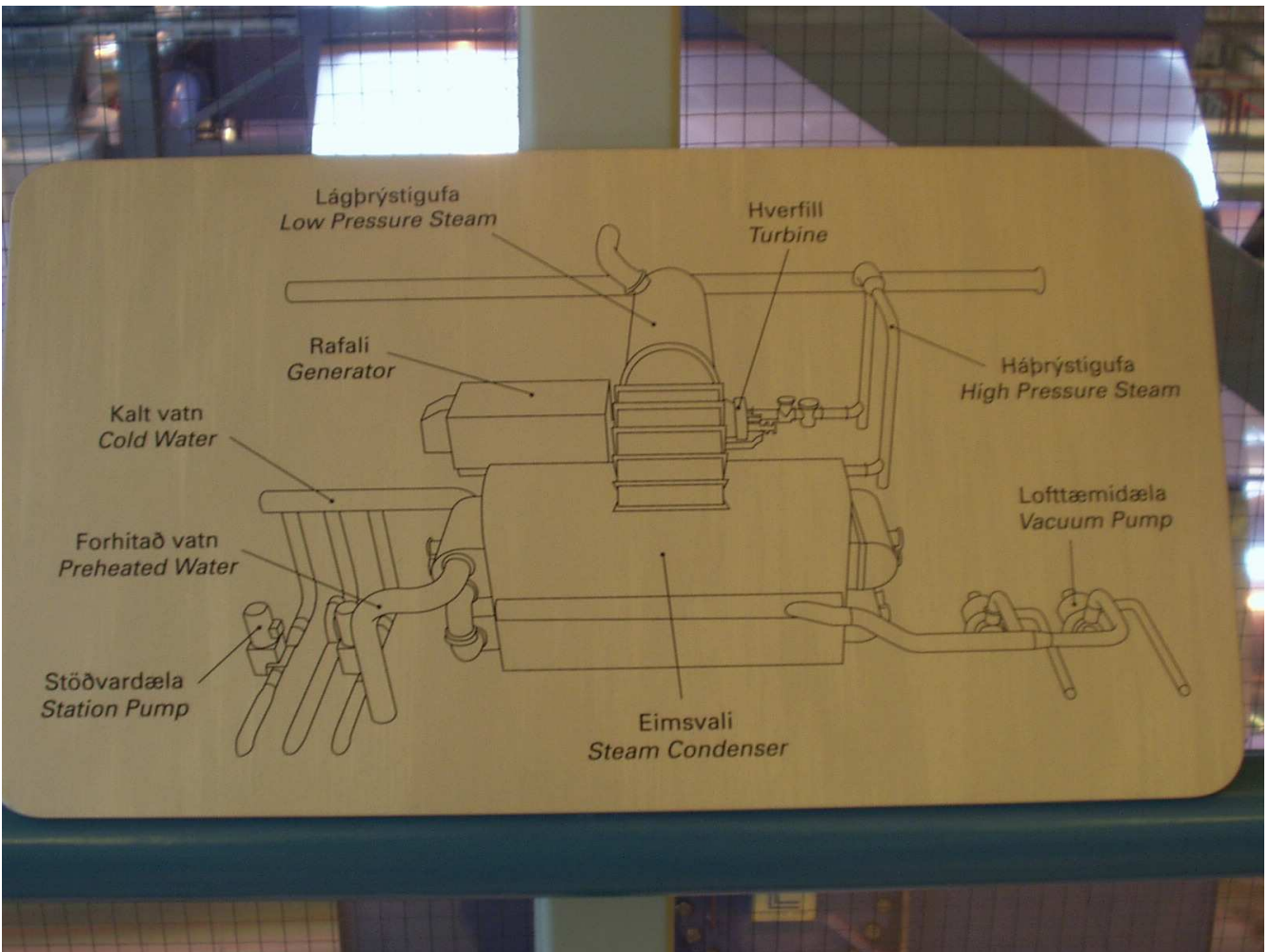
broj pari polova	2	4	6	8	10	12	24
broj okretaja (za 50Hz)	3000	1500	1000	750	600	500	250

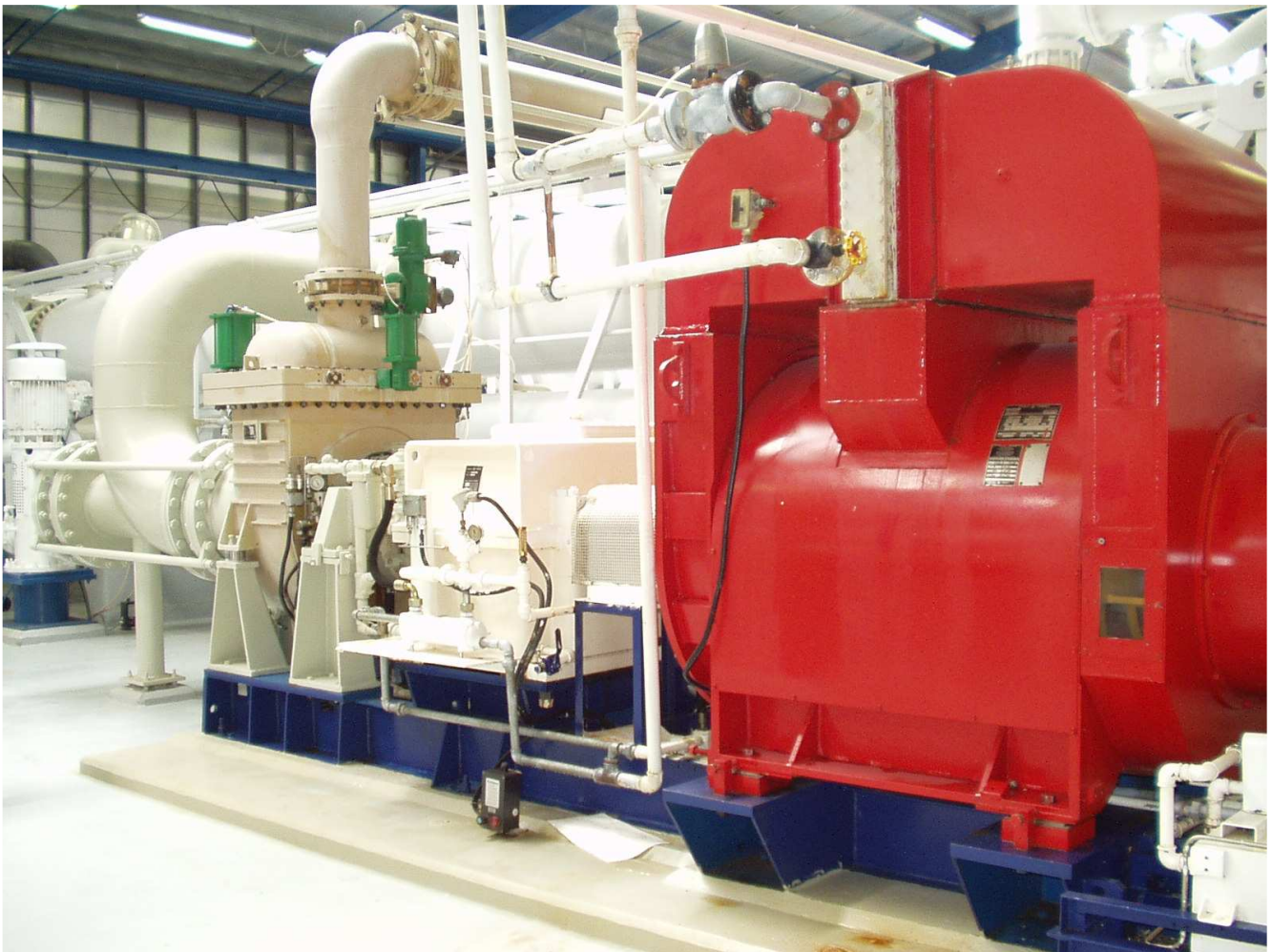
turbogeneratori - 2 (4) pola (mali promjer - horizontalni rotori)

hidrogeneratori 24 i više polova (promjer 10 i više metara - vertikalni rotori)

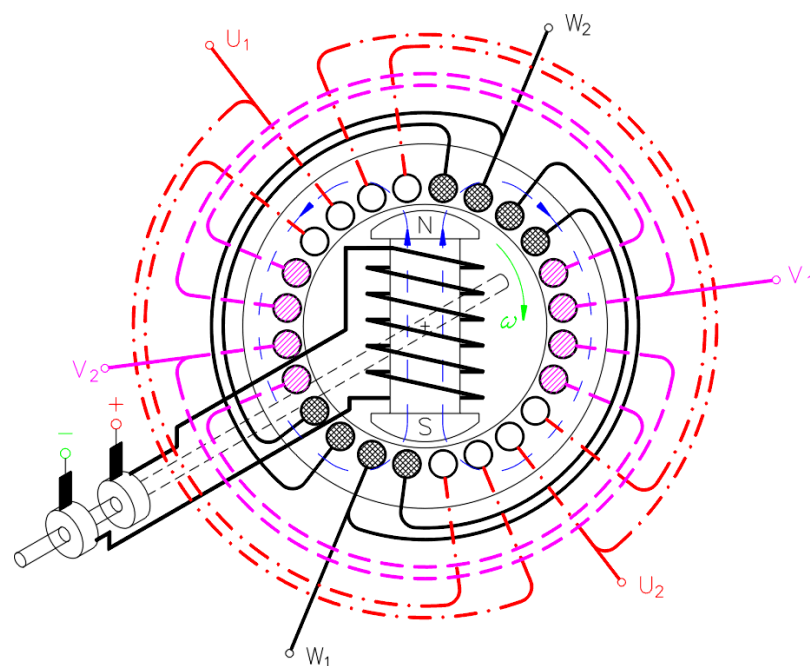

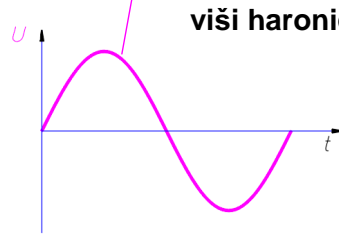
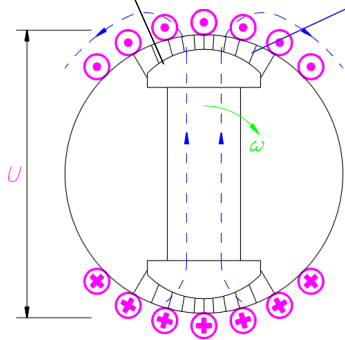

- izvedba sinkronog stroja
- stator identičan statoru asinkronog stroja
  - rotor se napaja preko kliznih prstenova

Induciranje sinusnog oblika napona

oblik kotve $\Rightarrow$ nehomogeno polje $\Rightarrow$ sinusni oblik generiranog napona

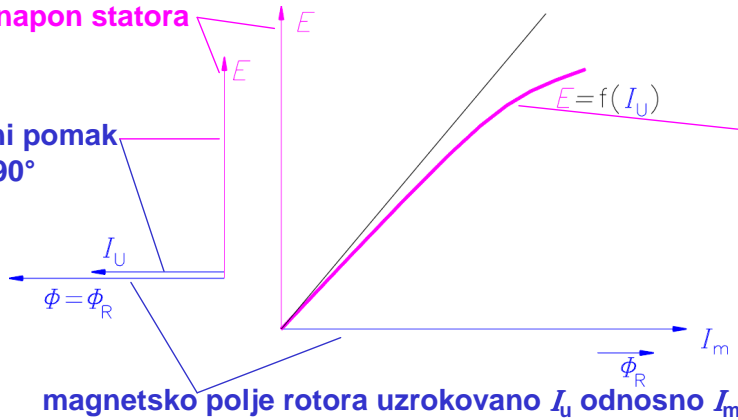

posebno važno za generatore
jer napajaju više trošila
(elektrodistribucija)

Induciranje napona uz stalnu brzinu vrtnje rotora

inducirani napon statora

fazni pomak
od 90°

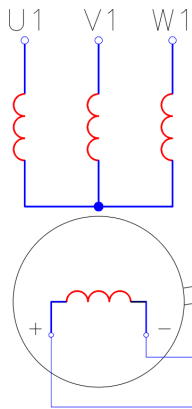

nelinearnost
ovisnosti E o Φ_R
uzrokovana
zasićenjem
magnetske jezgre

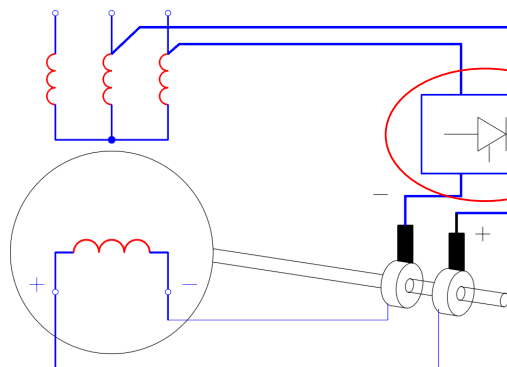
magnetsko polje rotora uzrokovano I_U odnosno I_m

UZBUDA SINKRONIH STROJEVA

napajanje rotora istosmjernom strujom

istosmjernim generatorom
zajednička osovina rotora

pomoću reguliranog ispravljača

potrebno dobro filtriranje

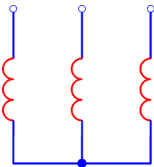
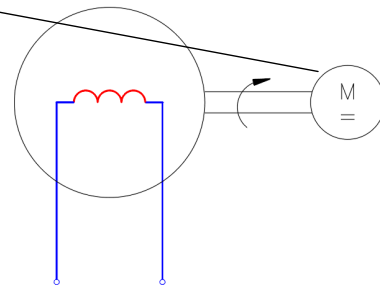
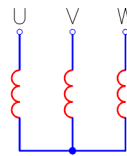
početna uzbuda remanentni
magnetizam jezgre ili
permanenti magnet

uobičajenije

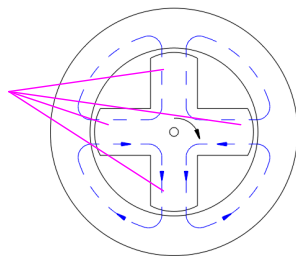
POKRETANJE I SINKRONIZACIJA

sinkronizacija na mrežu, uključivanje uzbuđene (motori)
uzbuđena, sinkronizacija, priključivanje na mrežu (generatori)

pokretanje rotora istosmjernim motorom

istaknuti magnetni polovi rotora

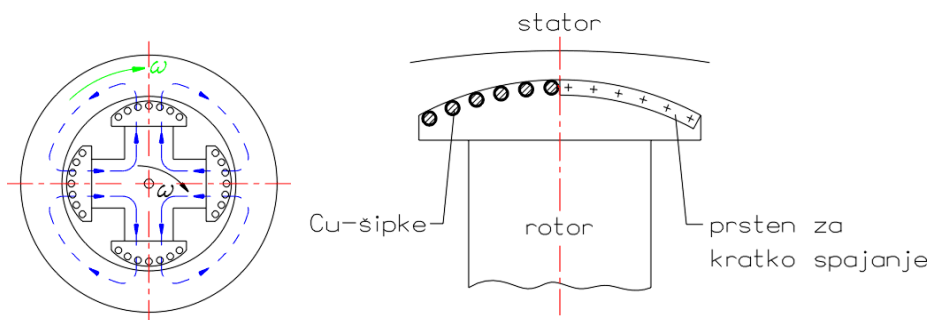

zatvaranje magnetnog kruga kroz magnetnu jezgru najkraćim silnicama $\Rightarrow$ rotiranje rotora (sila elektromagneta)

sila može biti nedostatna zbog velike brzine vrtnje magnetnog polja i inercije rotora

SINKRONI MOTORI

pokretanje rotora kao kod kaveznog asinkronog motora

efikasan moment pri početku pokretanja do blizine sinkrone vrtnje

u blizini sinkrone vrtnje magnetske sile dovode u sinkronizam

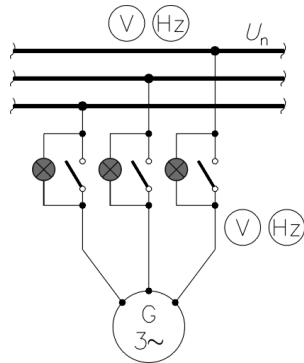
prazni hod do sinkronizma a onda priključenje uzbuđene, tek tada opterećenje

SINKRONI GENERATORI

jednak U + jednak redosljed faza + jednaka f + jednak φ = sinkronizam

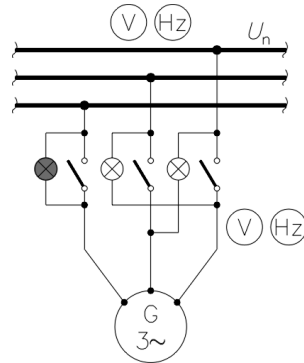
sinkronizam $\Rightarrow$ priključivanje na mrežu

sinkronizacija
generatorsa
na "tamno"

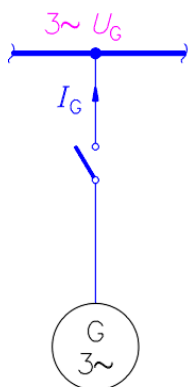

● tama
⊗ svjetlo

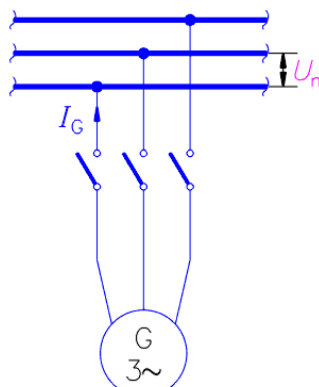
sinkronizacija
generatorsa
na "svjetlo"

SINKRONI GENERATORI

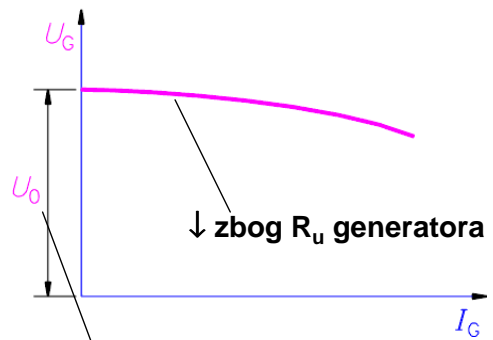

jednopolni
prikaz

tropolni
prikaz

naponska karakteristika
izdvojenog generatora

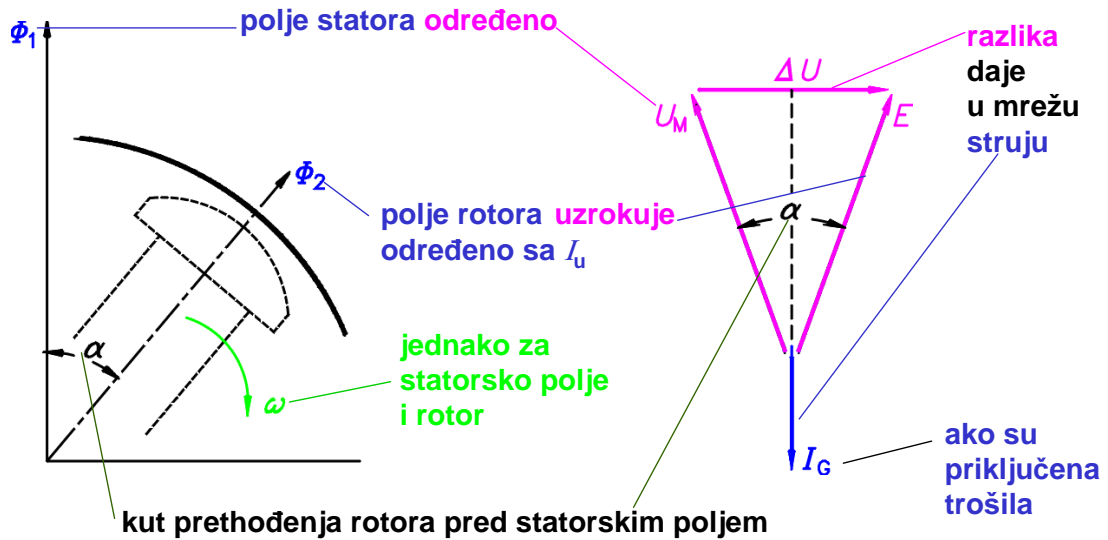

određen uzbudom

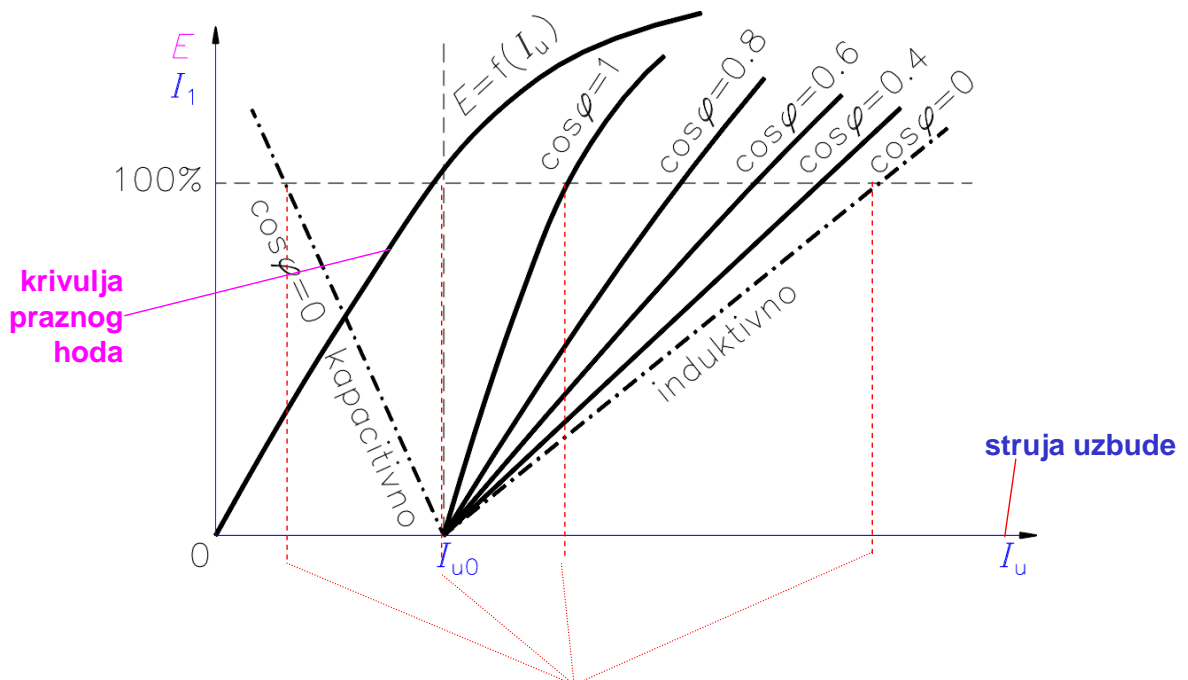

Opterećivanje paralelno spojenih generatora

1. $\uparrow I_u$ postizemo $U_0 = U_M$
2. sinkroniziramo generator na mrežu
3. priključimo generator na mrežu - nema struje u mrežu
4. "nategnemo" rotor - struja poteče u mrežu ("trošimo" moment)

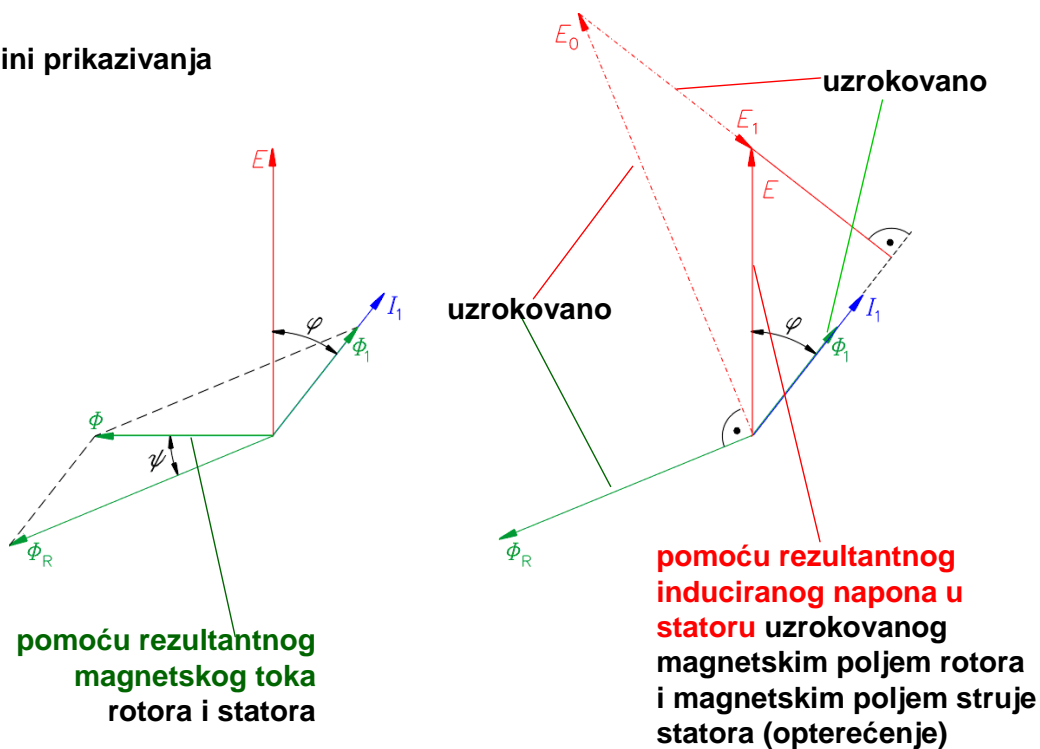
uzbuda u odnosu na prazni hod i opterećenje

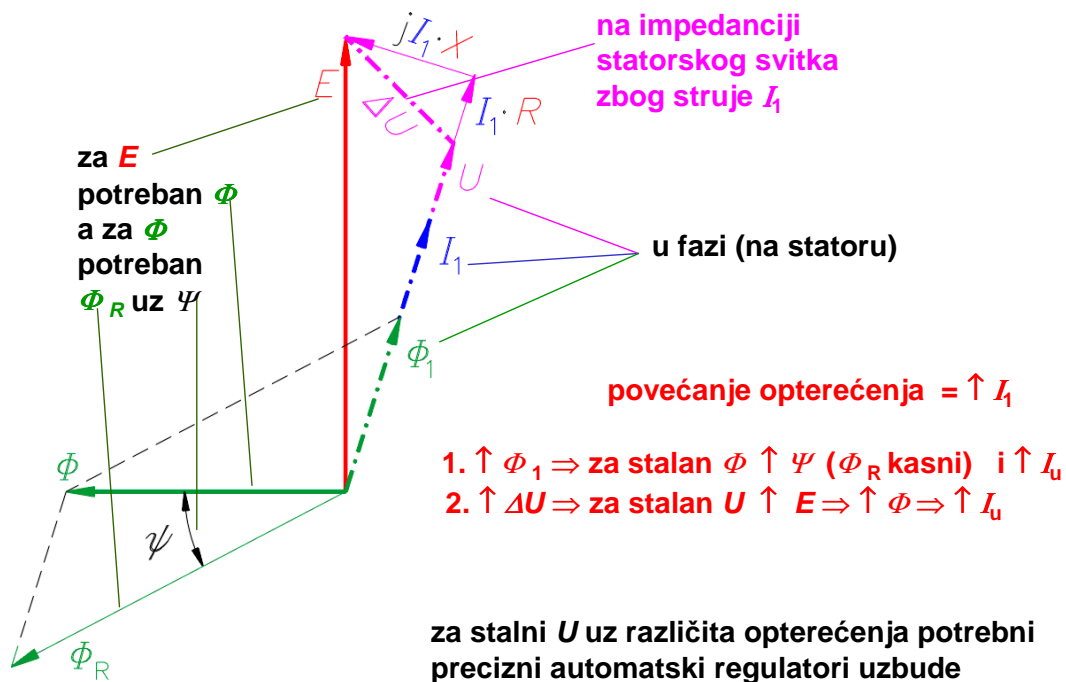
vrijednosti uzbuđe potrebne za različite vrste opterećenja

Kazalični prikazi opterećenja generatora

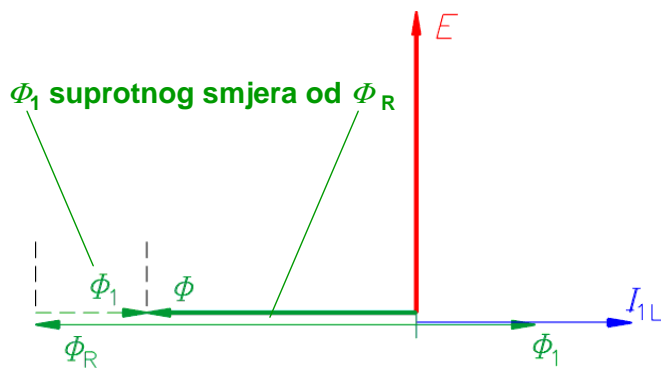
načini prikazivanja

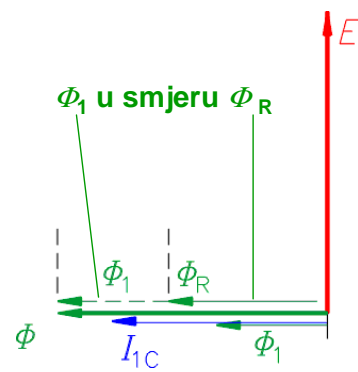
opterećenje samo sa R ($\cos\varphi = 1$) snaga u kVA $\approx$ kW

opterećenje samo sa L ($\cos\varphi = 0$)

opterećenje samo sa C ($\cos\varphi = 0$)

nije potreban dodatni moment (nema Ψ) rotor bez kuta prethodjenja

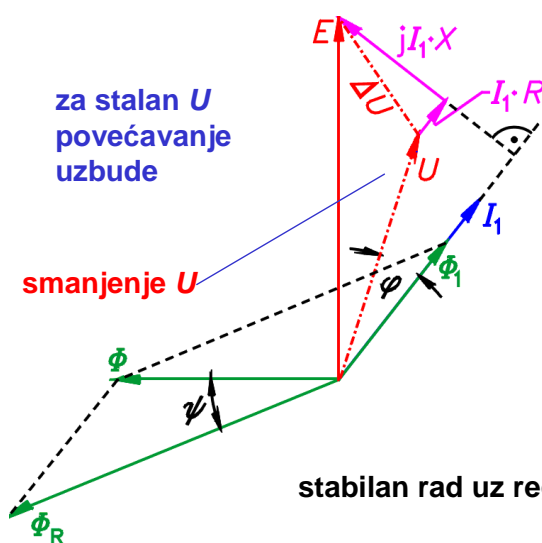
povećanje uzbude $\Rightarrow$ induktivna struja
(preuzbuđen generator)

smanjenje uzbudne $\Rightarrow$ kapacitivna struja
(poduzbuđen generator)

kompenzatori - sinkroni generatori za proizvodnju jalove energije

veliko kapacitivno opterećenje $\Rightarrow$
nije potrebna uzbuda - samouzbudni generatori
(uz napon induciran remanentnim magnetizmom)

opterećenje induktivnom impedancijom

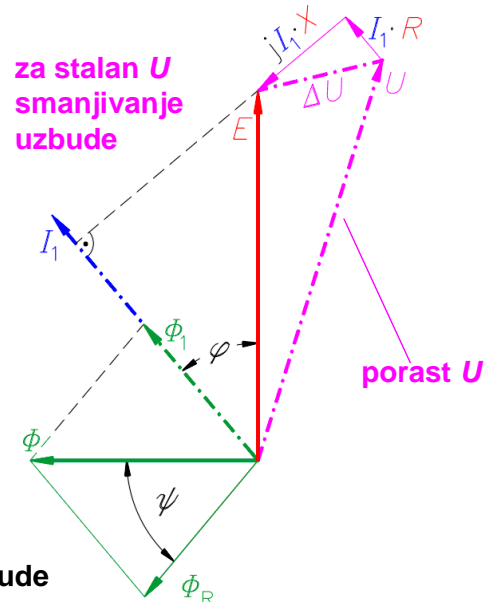
za stalan U
povećavanje
uzbude

smanjenje U

stabilan rad uz regulaciju uzbude

standardan način rada
elektroenergetskih mreža
uz $\cos\varphi = 0,85 - 0,95$

opterećenje kapacitivnom impedancijom

za stalan U
smanjivanje
uzbude

porast U

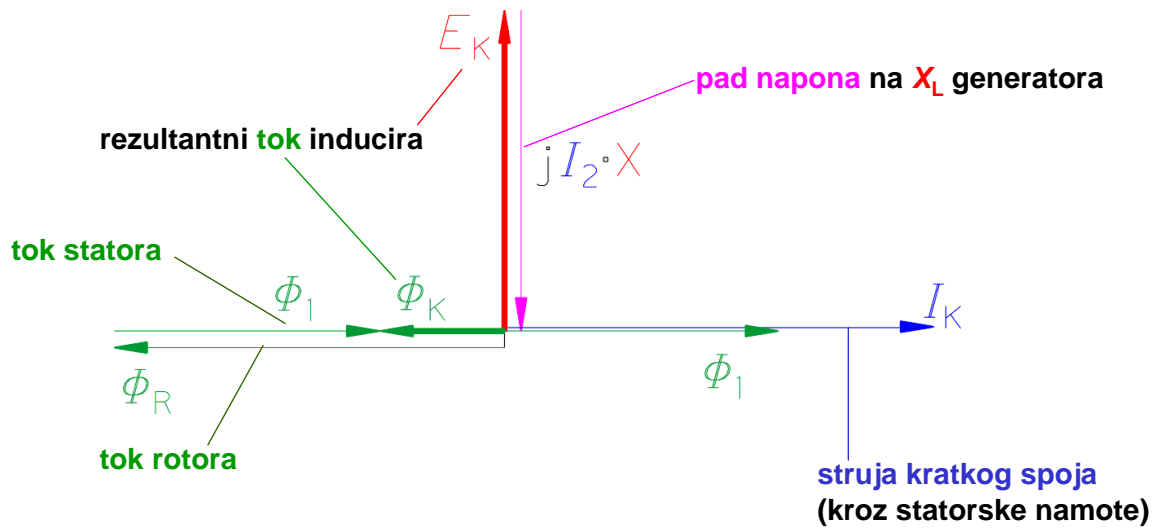
lako može izazvati oscilacije mreže
i raspad cijelog elektroenergetskog sustava

koristi se samo kod
samouzbudnih generatora

za dimenzioniranje generatora važna snaga u kVA

generator u kratkom spoju

Z generatora $\approx X_L$ generatora $\Rightarrow I_K \approx$ induktivna $\Rightarrow$ KS odgovara čistom L opterećenju

Paralelni rad generatora

uvjeti

jednaki nazivni naponi

jednake frekvencije

jednak broj faza

jednak fazni pomak

jednak redoslijed faza

isti smjer vrtnje magnetskog polja

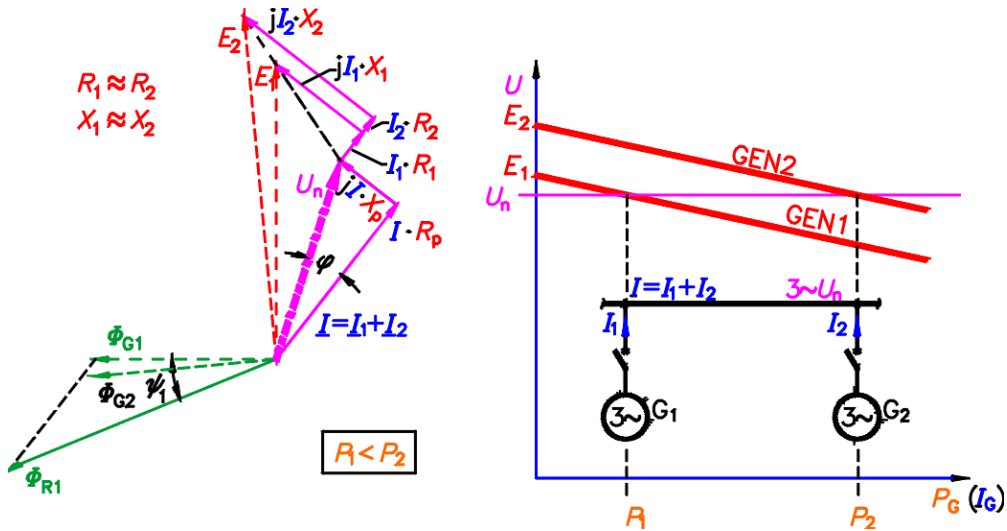
= mogućnost sinkronizacije

podjednake karakteristike opterećenja

podjednake snage (za izrazito $\neq$ snage - prilagođene unutrašnje Z)

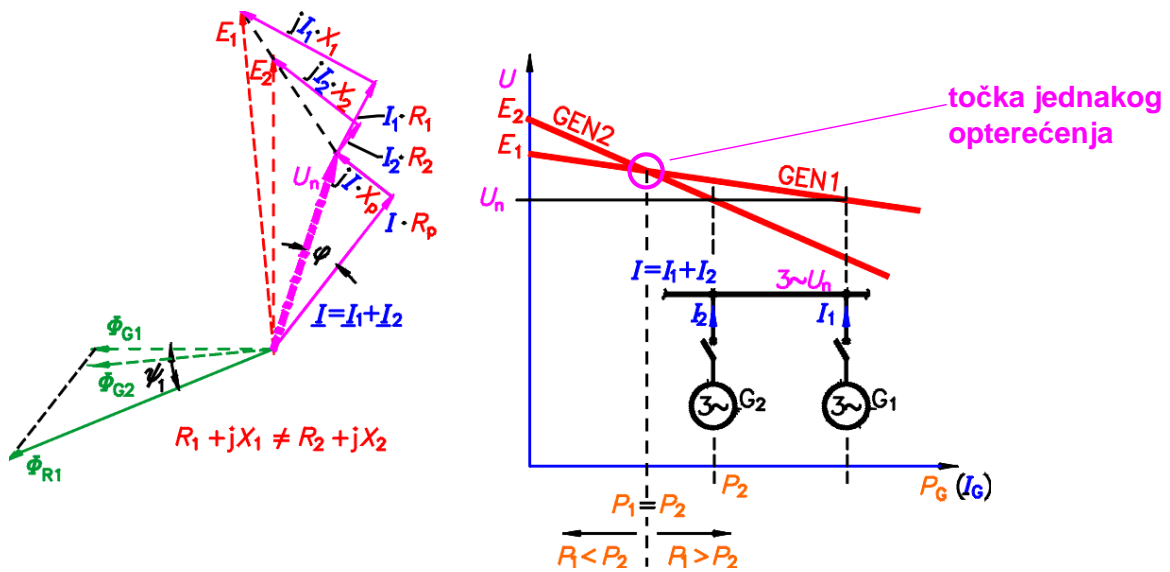
opterećenje proporcionalno snagama generatora
zbog toga naponi kratkog spoja moraju biti obrnuto proporcionalni snagama

podjednake impedancije $\Rightarrow$ paralelne karakteristike

opterećenje ovisi o (induciranom) naponu praznog hoda
 nazivni naponi su im jednaki
 snaga $G_1 <$ snage G_2 za usklađen raspored opterećenja

izrazito različite impedancije $\Rightarrow$ karakteristike se sijeku

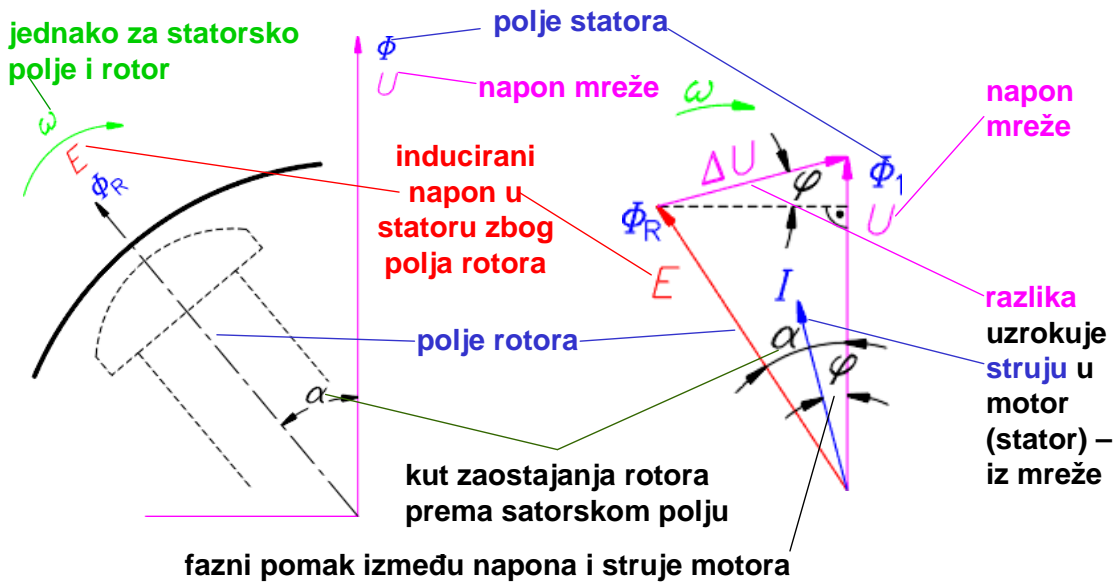
padovi napona na Z_u nisu proporcionalni opterećenju $Z_u G_1 < Z_u G_2$
 promjenom napona praznog hoda (I_{uz}) pomicanje presjeka karakteristika $\Rightarrow$
 prilagođavanje opterećenja nazivnim snagama generatora

SINKRONI MOTORI

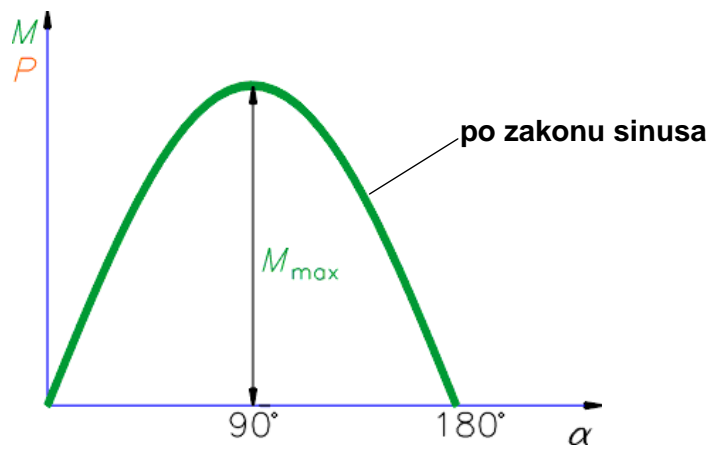
konstruktivno jednaki generatorima - motori uzimaju a generatori daju struju u mrežu

1. sinkroniziramo stroj na mrežu
2. uključimo uzbudu
3. opteretimo rotor - struja poteče iz mreže (dobivamo moment)

Opterećivanje motora

Moment motora

$\uparrow \alpha \Rightarrow \uparrow \Delta U \Rightarrow \uparrow I$ motora $\Rightarrow$
 $\uparrow$ snaga (P) i moment (M) -
 za $\alpha < 90^\circ$

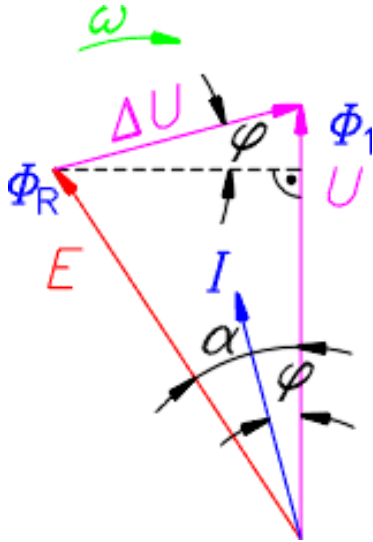
za $\alpha > 90^\circ$ snaga (P) i
 moment (M) $\downarrow \Rightarrow$
 ispadanje iz sinkronizma

isključivanje napona
 mreže ili oštećenje

nije dozvoljeno mehaničko preopterećenje

naponski odnosi opterećenog motora

ΔU prethodi I za 90° (potpuno induktivna struja)

$$\Delta U \cdot \cos \varphi = I \cdot X_L \cdot \cos \varphi = E \cdot \sin \alpha$$

X_L - induktivitet namota motora

$$I \cos \varphi = \frac{E}{X_L} \cdot \sin \alpha$$

snaga motora je

$$P_M = \sqrt{3} \cdot U \cdot I \cdot \cos \varphi$$

odnosno
$$P_M = \sqrt{3} \frac{U \cdot E}{X_L} \cdot \sin \alpha$$

te je P_M maksimalno pri $\sin \alpha = 1$ (90°)

moment je **proporcionalan** snazi prema

$$M = \frac{P_M}{\omega} = \frac{\sqrt{3}}{\omega} \cdot \frac{U \cdot E}{X_L} \cdot \sin \alpha$$

— mijenja se po zakonu sinusa kuta zaostajanja

Uzbuda motora

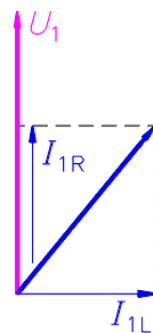
uzbuda motora (magnetiziranje rotora) je nezavisna od mreže i može se po potrebi mijenjati

$$\cos \varphi = 1$$

normalno uzbuđen motor

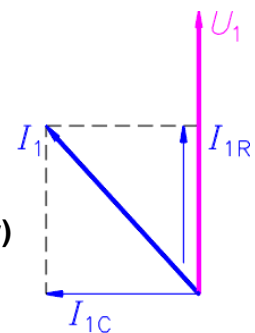
motor uzima dodatnu struju za magnetiziranje rotora

$$\cos \varphi < 1 \text{ ind.}$$

poduzbuđen motor

motor daje jalovu struju u mrežu (kompensator)

$$\cos \varphi < 1 \text{ kap.}$$

preuzbuđen motor

ukupna = prividna snaga motora ograničena nazivnom snagom motora (S)

$$S = \sqrt{P^2 + Q^2} \quad (\text{kVA})$$

P - radna snaga na osovini motora

Q - jalova snaga za kompenzaciju mreže

V-krivulje sinkronog motora

